

NADJA VALENTINČIČ FURLAN (UR.): Dokumentiranje in predstavljanje nesnovne kulturne dediščine s filmom = Documenting and presenting intangible cultural heritage on film.

Slovenski etnografski muzej, Ljubljana 2015, 108 str.

Monografija *Dokumentiranje in predstavljanje nesnovne kulturne dediščine s filmom* je izšla konec leta 2015 in prinaša 7 poglavji, ki vsak na svoj način motrijo razmerja med nesnovno kulturno dediščino in njenimi nosilci, vpiši na Unescove sezname ter produkcijo avdiovizualnega gradiva, ki so s tem povezani. Knjigo lahko razumemo kot posledico konference, ki je bila septembra 2014 v Ljubljani in je obravnavala to tematiko, saj ostaja tudi namen knjige enak: razmislek o možnih teoretičnih in metodoloških pristopih k avdiovizualnemu dokumentiranju in predstavljanju nesnovne kulturne dediščine ter pretres aktualnih praks, dilem in možnih rešitev njene vizualizacije v Unescovih okvirih. Razprave devetih etnologov, (vizualnih) antropologov in filmskih ustvarjalcev temeljijo na teoriji in empiričnih izkušnjah, povezanih z obravnavano tematiko.

V uvodniku urednica Nadja Valentinčič Furlan predstavi Unescovo politiko

varovanja nesnovne kulturne dediščine vključno z njeno vizualizacijo, opredeli pa tudi vlogo vizualne antropologije tako v teoretičnih okvirih kot v praksi in pri tem izpostavi najpomembnejša spoznanja avtorjev poglavij in jih poveže v pregled obravnavane tematike. Shina-Nancy Erlewein v svojem prispevku dokumentacijo nesnovne dediščine in njeno reprezentacijo z avdiovizualnimi mediji obravnava prek metodoloških pristopov k avdiovizualni reprezentaciji in dokumentaciji kulture, ki jih je razvila in uporabljala vizualna antropologija. Avtorica se zavzema za premik v diskurzu in praksi reprezentacije dediščine, s tem pa za večje vključevanje skupnosti, skupin in posameznikov v procese reprezentacije. Zato v sklepu predlaga, naj se razširi koncept participacije skupnosti pri avdiovizualnih reprezentacijah nesnovne dediščine, saj se s tem demokratizirajo prakse reprezentacije. V tem kontekstu se demokratizacija nanaša predvsem na sodelovanje, dolgotrajen in intenziven dialog med skupnostjo in ostalimi udeleženci filmske produkcije, vključno z dostopom do procesov reprodukcije, produkcije in postprodukcije ter do izgotovljenega filma.

Beate Engelbrecht se prevprašuje o vrednosti filmskih zapisov v kontekstu varovanja nesnovne kulturne dediščine oziroma na kakšen način in v kakšne namene je film uporabljen v povezavi z nesnovno dediščino. Ob tem predstavi svojo izkušnjo dokumentiranja obredov v Tani Toraji na Sulaveziju v Indoneziji. Izpostavlja, da je zelo pomembno, kdo snema kulturne prakse in s kakšnim namenom, ter dodaja, da ima v primeru Tane Toraje pomembno vrednost za varovanje kulturne dediščine le tisto gradivo, ki ga posnamejo ali hranijo državni filmski arhivi, vse

ostale oblike – npr. televizijska produkcija, turistični video vodniki, etnografski filmi, filmi lokalnih snemalcev, videoposnetki turistov – pa zaradi nedostopnosti ali verjetnosti, da v prihodnosti izginejo, k varovanju dediščine ne prispevajo prav dosti. Po njenem se postavlja vprašanje reprezentativnosti in kakovosti nazadnje omenjenih zapisov ter kaže problem njihovega arhiviranja, a tudi poznejše dostopnosti. V sklepu avtorica prepozna pomen avdiovizualnih zapisov za dokumentiranje in ohranjanje neke kulturne prakse ter za dvigovanje zavesti o njenem pomenu; obenem pa opozarja, da pri posredovanju kulturnih praks dokumentarni zapisi ne morejo nadomestiti kompetentnih »ljudi, ki vedo«. Zato je avdiovizualno dokumentacijo pomembno ustvarjati v času, ko so prakse še žive. Zaključuje z opozorilom, da bo v problem prihodnosti tudi varnost hranjenja tovrstnih dokumentov.

János Tari v prispevku predstavi dokumentiranje, predstavljanje in digitalizacijo madžarske kulturne dediščine, pri čemer je v ospredju filmska zbirka madžarskega Etnografskega muzeja kot izhodišče za sistem etnografskega tezavra, ki se odziva na vse večjo razširjenost digitalnih in družbenih medijev ter na redefinicijo muzejskega dialoga in prakse. V drugem delu avtor predstavi še Mednarodni odbor za avdiovizualne in nove tehnologije slike in zvoka (AVICOM), ki deluje v sklopu Mednarodnega muzejskega sveta (ICOM).

Juraj Hamar in Lúbia Voľanska v prvem delu svojega prispevka ugotavljata, da daje Unesco le malo smernic za oblikovanje predstavitvenih video filmov, in nanizata številna vprašanja, ki se pojavljajo ob produkciji teh filmov. V drugem delu predstavita slovaške

* Rebeka Kunej, dr. interkulturnih študijev, znanstvena sodelavka, ZRC SAZU, Glasbenonarodopisni inštitut, Novi trg 2, 1000 Ljubljana; rebeka.kunej@zrc-sazu.si.

izkušnje z izdelavo filmov za potrebe Unesca. Vsi trije doslej vpisani elementi na Unescov reprezentativni seznam so povezni z glasbo; dva vpisa sta vezana na glasbilo (fujara, dude), eden pa na geografsko območje značilne glasbene prakse. Obstoječa slovaška praksa kaže, da so produkcije filmov za nominacijske vloge kompilacije ali kolaži arhivskih filmov, video posnetkov profesionalne in amaterske izdelave, digitaliziranih fotografij in dokumentov, ki jim je dodano le nekaj novih namenskih posnetkov. Zaključujeta, da Slovaki doslej niso uporabljali premišljenega in sistematično strukturiranega filma z izjemo skupne nominacije 'Slovaško in češko lutkarstvo', a da se kaže potreba po novem filmskem žanru, ki v desetih minutah reprezentira izjemne lastnosti elementa nesnovne kulturne dediščine.

Bogate izkušnje sosednje Hrvaške, ki po vpisu elementov nesnovne dediščine na Unescove sezname sodi med najuspešnejše države, sta v prispevku strnila Mirela Hrovatin in Darije Hrovatin. Avtorja sta sodelovala pri ustvarjanju 22 filmov o elementih nesnovne dediščine, katerih glavni namen je bil dvojen: (re)prezentirati kulturne tradicije v družbenem, geografskem, zgodovinskem in tipološkem kontekstu ter hkrati prepričati mednarodno komisijo, da si element zasluži vpis na seznam ali v register, za katerega je kandidiral. Ob tem še opozarjata, da na uvrstitvev na seznam vpliva mnogo dejavnikov, filmsko gradivo pa je le del celotne vloge. Predstavitva raznovrstne vplive na ustvarjanje nominacijskih filmov in raznolikost pristopov, uporabljenih za različne elemente. Izhajajoč iz prepričanja, da si vsak element zasluži obravnavo svoje edinstvenosti, prispevek skleneta z mislijo, da ni možno do-

ločiti stalnega vzorca nominacijskega filma, in s pobudo, naj se video film prilagaja specifikam prikazanega dediščinskega elementa in zahtevam seznama oziroma registra.

Tamara Nikolić Đerić najprej na kratko poda zgodovinski razvoj vizualne dokumentacije kulture in se zavzame za aktivno in odgovorno uporabo novih medijev, ki so zaradi svoje interaktivnosti, možnosti nelinearnih interpretacij in preproste dostopnosti vedno bolj priljubljeno orodje za interpretacijo, dokumentacijo in posredovanje nesnovne dediščine. V nadaljevanju pa izpostavlja metode senzorne etnografije, za katere meni, da podpirajo etnologova izhodišča v podpori skupnosti pri ohranjanju in razumevanju njihove dediščine. Svoj prispevek zaključuje s predstavitevjo lastnih izkušenj tako s snemanjem in montažo nominacijskega filma za Unescov seznam kot tudi s projektom, v katerem so digitalno tehnologijo uporabili za dokumentiranje nesnovne dediščine, pri tem pa v delo vključili otroke in mladostnike.

Publikacijo zaključuje prispevek urednice Nadje Valentinčič Furlan, v katerem avtorica obravnava razmerje med vizualno antropologijo in vizualizacijami nesnovne dediščine v Unescovih okvirih. Najprej na kratko predstavi Unescove smernice, nato pa razgrne svoje izkušnje z dokumentacijo nesnovne dediščine in ustvarjanjem značilnih video prikazov za nacionalni register, ki jih utemeljuje na vizualni antropologiji. V sklepnem delu izpostavi, da je Unescova načrtna uporaba vizualizacije nesnovne dediščine velika odlika, in dodaja, da Unesco še ni polno izkoristil spoznanj in praktičnih izkušenj vizualne antropologije. Avtorica zaključuje, da se vizualna antropologija in vizualizacija nesnovne

dediščine v Unescovem okviru lahko sinergijsko bogatita ter da so pred nami še številna neodgovorjena vprašanja, ki se porajajo v zvezi z zelo specifično obliko avdiovizualnih sporočil, kar filmi za Unescova seznama in register nedvomno so.

Knjiga *Dokumentiranje in predstavljanje nesnovne kulturne dediščine s filmom* je spekter različnih teoretsko-analitsko-metodoloških, opisnih in empirično-teoretskih poglavij, ki vsako zase deluje samostojno; za bralca, ki se loti strnjenegega branja, pa je ponavljanje nekaterih splošnih dejstev v povezavi z obravnavano tematiko iz poglavja v poglavje lahko nekoliko moteče, kar je posledica pisanja več avtorjev o tako specifični temi. Seveda se s tem pomen knjige ne zmanjša. Prav s to knjigo se v slovensko strokovno terminologijo umešča in v jeziku utrjuje nov izraz *video film*, ki je v citatnih navedbah Unescovih besedil poslovenjen angleški »*video*«, saj je, kot pravi urednica, »v slovenščini samostalniška raba besede '*video*' rezervirana za kratke oblike vizualnih sporočil, katerih osnovne funkcije so zabava, estetski dosežki, promocija ali reklama; medtem ko v knjigi obravnavamo video filme z raziskovalno-dokumentarno podlago, ki posredujejo znanje o nesnovni dediščini in njenih nosilcih« (str. 24). Nenazadnje pa je prispevek k terminologiji tudi ta, da so vsa besedila objavljena tako v slovenščini kot angleščini, pri čemer je treba izpostaviti domiselno oblikovanje dvojezične publikacije; knjiga se namreč z ene strani bere v slovenščini, z druge v angleščini, kar jo naredi aktualno tako za slovenski kot globalni svet produkcije vizualnih vsebin nesnovne kulturne dediščine.